

Trasa A4 (odcinek małopolski) – Route of A4 (Little Poland section)

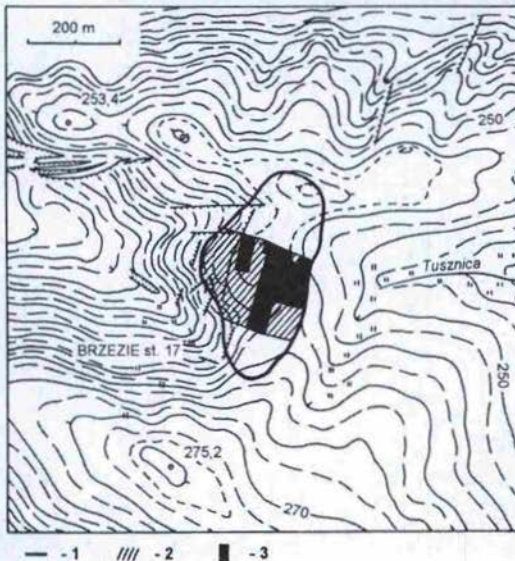
Agnieszka Czekaj-Zastawny, Albert Zastawny

*Badania ratownicze w Brzeziu, gm. Kłaj, na stan. 17
woj. małopolskie, w latach 2003-2004.*

Stanowisko 17 w Brzeziu usytuowane jest w strefie źródłiskowej Tusznicy – lewobrzeżnego dopływu Raby (ryc. 1). Zajmuje niewielkie wypłaszczenie terenowe, ograniczone od zachodu stromym stokiem poprzecinanym wysokimi skarpami, a od strony wschodniej łagodnie opadającym, cyfrowatym skłonem schodzącym w kierunku dna doliny rzeki. W stronę południową i północną teren podnosi się, przechodząc w stok grzbietu wododziałowego (od S) oraz w niewysoki garb oddzielający wypłaszczenie od szerokiej doliny zalewowej Wisły. Podłożem dla gleb jest zgliniony less.

Stanowisko odkryto w 1992 r. podczas badań powierzchniowych w ramach AZP, prowadzonych przez R. Naglika i T. Wichmana. W 1996 r. niewielką jego część rozpoznano sondażowo (R. Zych i P. Olejarczyka). Od 2000 r. prowadzone są tu szeroko-przestrzenne ratownicze prace wykopaliskowe wyprzedzające budowę autostrady A4 na odcinku Kraków – Tarnów (A. Czekaj-Zastawny, P. Jarosz, S. Kadrow 2002; A. Czekaj-Zastawny i in. 2003). Badaniami tymi kieruje współautorka artykułu.

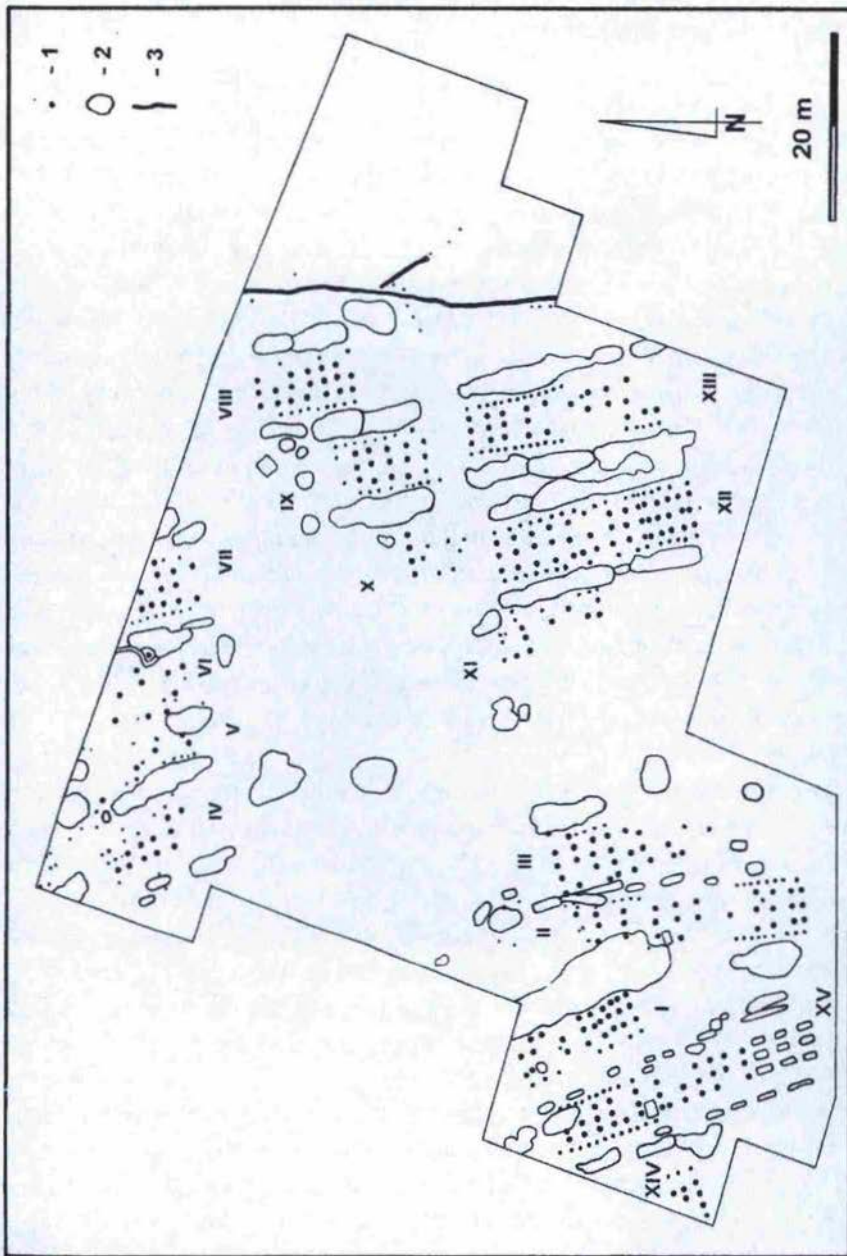
Na stanowisku w Brzeziu obszar przeznaczony do rozpoznania archeologicznego ma powierzchnię 5,5 ha. Do końca 2004 roku przebadano teren wielkości 300 arów, odkrywając ponad tysiąc obiektów związanych z kulturami okresu neolitu i epoki brązu (tab. 1). Zdecydowanie przeważają obiekty kultury ceramiki wstęgowej rytej. Są to po-

Ryc. 1. Brzezie, stan. 17, gm. Kłaj, woj. małopolskie. Lokalizacja stanowiska: 1 – zasięg stanowiska; 2 – granica autostrady; 3 – wykopy badawcze.
Rys. A. Zastawny.

Faza zasiedlenia	Funkcja obiektu											SUMA obiektów
	Naziemny dom słupowy	Dom naziemny o innej konstrukcji	Jama budowlana	Pochówek	Palenisko	Droga	Jama zasobowa	Jama gospodarcza	Jama słupowa	Jama	Luźne znaleziska krzemieni i ceramiki	
Kultura ceramiki wstęgowej rytej	15	-	85	17	7	-	-	46	540	-	-	695
Kultura malicka	-	-	-	-	6	-	-	22	-	-	-	28
Kultura badeńska	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	15	-
Kultura ceramiki sznurowej	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	2	-
Kultura mierzanowicka	-	2	-	-	-	-	29	-	21	-	-	52
Kultura łużycka	3	-	-	-	-	1	-	69	37	-	-	110
Okres nowożytny	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	2
Nieokreślona	-	-	-	-	-	-	-	-	120	28	-	148
SUMA	18	1	85	2	13	1	29	137	718	30	17	1037

Tabela 1. Brzezie, gm. Klaj, st. 17. Ogólna charakterystyka funkcji zbadanych obiektów w rozbiciu na fazy zasiedlenia.

Ryc. 2. Brzezie, stan. 17. Plan fragmentu osady kultury ceramiki wstęgowej rytej (badania 2000-2004): 1 – ślady słupów wyznaczające zarysy naziemnych domów; 2 – przydomowe jamy budowlane i obiekty gospodarcze; 3 – rowy palisadowe.
Rys. A. Zastawny.

zostałości osady z naziemnymi domami o konstrukcji słupowej. Drugą kulturową jednostką neolityczną reprezentowaną przez obiekty osadowe jest kultura malicka. Ponadto natrafiono na luźne materiały zabytkowe kultury badeńskiej i kultury ceramiki sznurowej. Z tą ostatnią związany jest też jeden pochówek jamowy. Liczne ślady osadnictwa z epoki brązu wiążą się natomiast z osadami kultur mierzanowickiej i lużyckiej.

Kultura ceramiki wstęgowej rytej

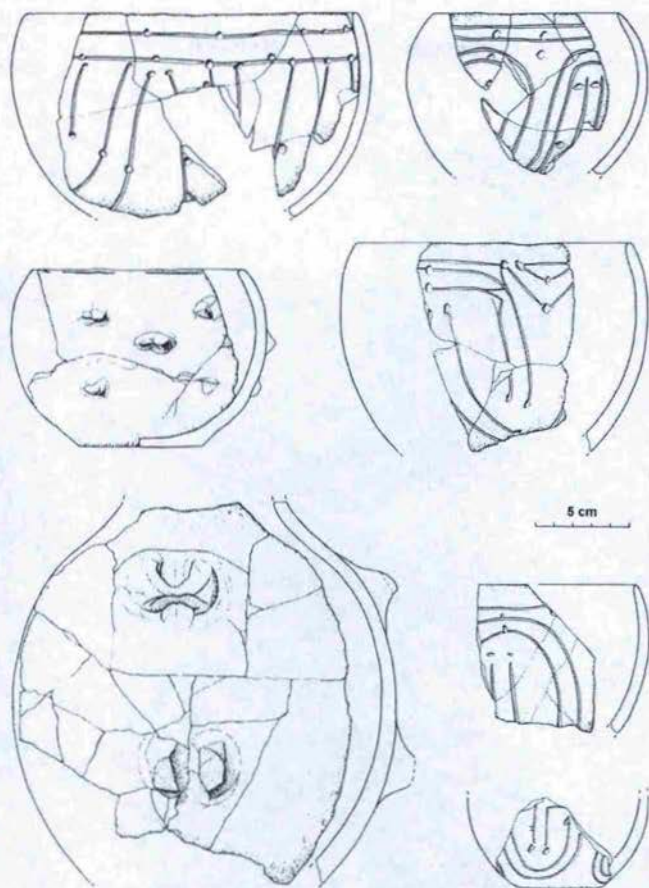
Do końca 2004 roku odkryto pozostałości 15 „gospodarstw” kultury ceramiki wstęgowej rytej (ryc. 2). W skład każdego z nich wchodził długi, prostokątny dom naziemny o konstrukcji słupowej oraz towarzyszące mu jamy budowlane, powstałe na skutek wybierania surowca do wylepienia ścian, przekształcone następnie w obiekty gospodarcze o zróżnicowanej funkcji (np. paleniska, śmietniska). Ślady omawianych kompleksów widoczne są w przypadku każdego z nich w postaci pięciu rzędów dołów słupowych oraz owalnych zaciemnień układających się po zewnętrznych stronach dłuższych „ścian” domów. Wszystkie elementy zabudowy podporządkowane są głównej osi przebiegającej w przybliżeniu na linii północ-południe. Domy należały do budowli o zróżnicowanych rozmiarach – występują tu generalnie dwa przedziały wielkości: ok. 15-16 m długości i 5,5-6 m szerokości oraz ok. 23-28 m długości i 5-6,5 m szerokości. Do wyjątków należy dom XV o długości 36 m, wyróżnia się on także konstrukcją: w części południowej, zajmującej w tym przypadku 1/4 długości, widoczne są trzy rzędy prostokątnych jam przystupowych, w których pierwotnie umieszczono po dwa słupy (ryc. 7**). Domy tego typu znane są z osad z niemal całego terenu zajętego przez KCWR. Obecność wspomnianych detali wskazuje, iż część konstrukcji nośnej budynku wzmocniano w celu uzyskania dodatkowej przestrzeni użytkowej – rodzaju spichlerza wzniesionego na „piętrze” (A. Coudart 1998; Lüning 1982).

Przydomowe obiekty budowlane układają się wzdłuż dłuższych – wschodnich i zachodnich ścian konstrukcji słupowych. Jamy te wykazują dużą różnorodność pod względem kształtów i rozmiarów. Przybierają formę wielkich, owalnych i okrągłych zagłębień o nierównych dnach, rozdzielających się na mniejsze obiekty, jak i jam małych, niemal prostokątnych, układających się na jednej linii. Wtórnie wykorzystywano je jako doły śmietniskowe. Przy dnie odkrywano się często inne obiekty gospodarcze, jak np. paleniska. Są to zwykle obiekty zawierające stosunkowo największe ilości zabytków ruchomych, pochodzących głównie z czasów użytkowania sąsiadujących z nimi naziemnych domów słupowych (ryc. 4-7**).

Oprócz pozostałości po słupowych konstrukcjach domów oraz towarzyszących im jamach budowlanych, na omawianym stanowisku natrafiono również na inne obiekty. Należą do nich średniej wielkości jamy gospodarcze, lokujące się w strefie północnej gospodarstw (z tyłu domu). Są to na ogół wyodrębnione paleniska i obiekty zasobowe.

Piętnaście wyróżnionych dotąd w Brzeziu „gospodarstw” rozlokowanych jest w 4 skupiskach, oddzielonych od siebie kilkunastometrową przestrzenią wolną od obiektów KCWR (ryc. 2). Pozostałości domów należących do tego samego skupiska są najpewniej różnoczasowe i dowodzą fazowości osadnictwa KCWR na omawianym stanowisku. Przy zachowaniu typowego dla KCWR rozplanowania osady, gdzie każdy z domów otoczony był przestrzenią o promieniu 25 m niezbędną do przydo-

Ryciny w tekście zaznaczone (*) obejmują ryciny, znajdujące się „pod opaską” przy końcu danego tomu, a oznaczone (**) - publikowane są w końcowej, kolorowej części tomu.

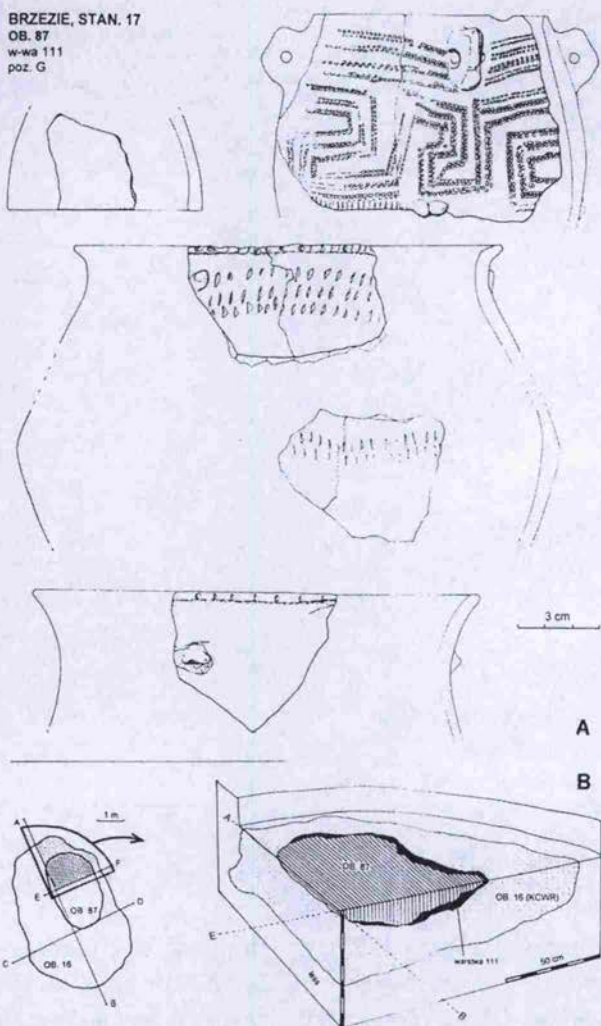

Ryc. 3. Brzezie, stan.
17. Ceramika kultury
ceramiki wstęgowej
rytej.
Rys. A. Zastawny.

mowej działalności gospodarczej (J. Lüning 1982), jednocześnie funkcjonować mogły tylko 3 – 4 domy otoczone jamami gospodarczymi. Zachowany układ budynków wskazuje na istnienie conajmniej 4 faz budowlanych, przy czym wszystkie omawiane obiekty należą do kolejnych etapów rozwojowych fazy nutowej KCWR. Wskazuje na to charakter i stylistyka wydobytych z ich wypełnisk fragmentów naczyń (ryc. 3) Fazowość zabudowy osady prześledzić można m.in. na przykładzie planigrafii i stratygrafii w obrębie każdego ze skupisk. Widoczne jest tu częściowe nakładanie się poszczególnych konstrukcji na siebie (np. dom V i VI; dom II i III). W takich przypadkach ślady słupów należących do jednego domu odkrywano pod nawarstwieniami dołu budowlanego związanego z domem sąsiednim. Jamy budowlane często też stykały się ze sobą lub przecinały wzajemnie, a niekiedy występowały w obrębie sąsiedniej konstrukcji.

Na szczególną uwagę zasługuje odkryty w Brzeziu fragment palisady (ryc. 2). Otacza on osadę KCWR od wschodu i wydaje się ograniczać jej przestrzeń – ślady

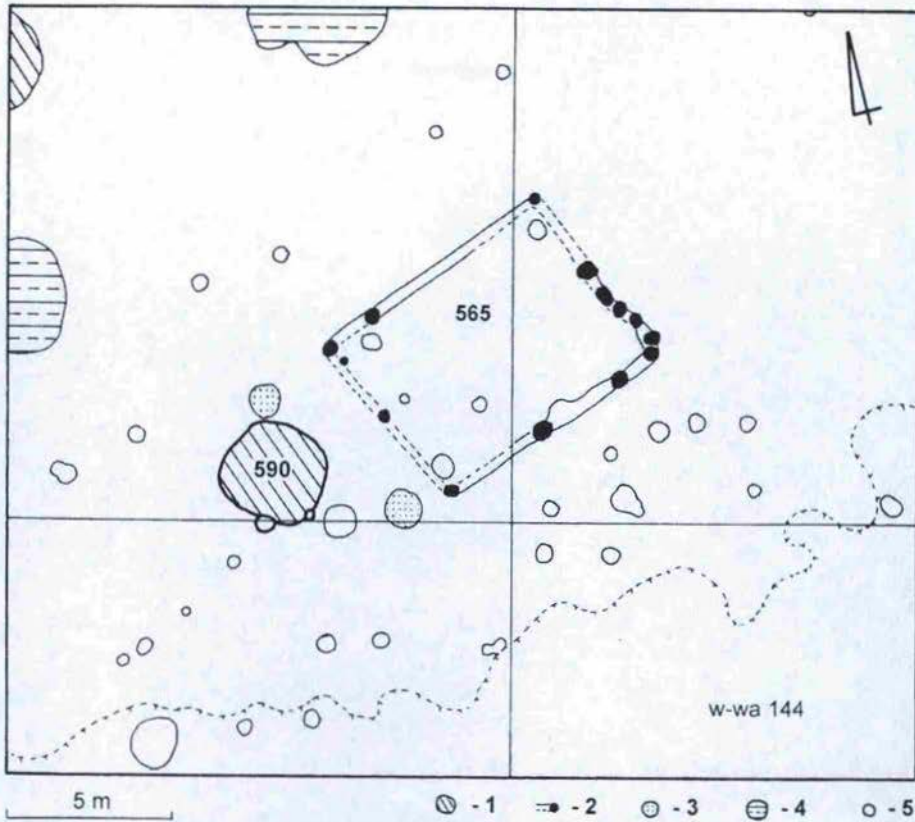
BRZEZIE, STAN. 17
OB. 87
w-wą 111
poz. G

Ryc. 8. Brzezina, stan. 17. Ceramika kultury malickiej z ob. 87 (A) oraz plan ob. 87 na poziomie odkrycia i w przekrojach pionowych (B).
Rys. A. Zastawny.

domów nie wykraczają poza linię palisady. Trudno stwierdzić czy istniała ona pierwotnie jedynie na określonych odcinkach, czy też otaczała całą osadę. Jest to, jak dotąd, jedyna tego typu konstrukcja odkryta na terenie Polski. Podobne założenia znane są m.in. z terenu Niemiec, Austrii i Belgii (J. Lüning 1982; L. H. Keeley, D. Cahen 1989; E. Lenneis 2001).

Materiały KCWR z Brzezina datowane są głównie na fazę nutową (ryc. 3), od jej etapu wczesnego (NI) do późnego (NIII). Odkryto także nieliczne, jak dotąd, materiały importowanej ceramiki kultury bukowogórskiej, wskazujące na kontynuację osadnictwa w fazie żelazowskiej.

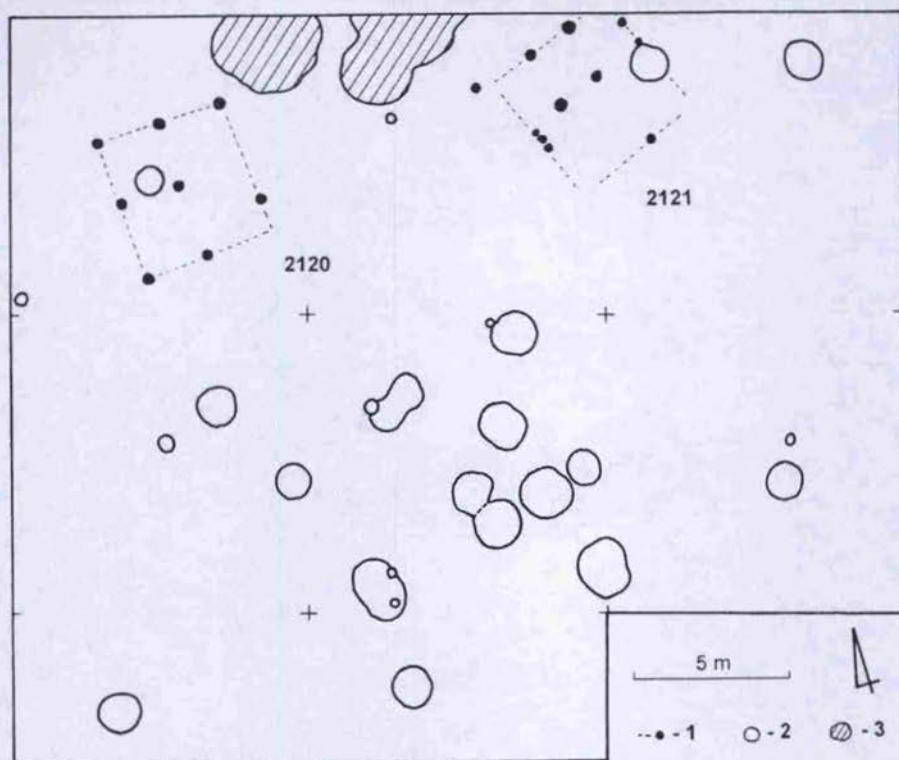
Ryc. 9. Brzezie, stan. 17. Zespół obiektów z neolitu i epoki brązu z jamami gospodarczymi i śladami budynku naziemnego:

- 1 – jamy trapezowate kultury mierzanowickiej;
- 2 – ślady budynku naziemnego kultury mierzanowickiej;
- 3 – obiekty kultury lużyckiej;
- 4 – obiekty neolityczne;
- 5 – doły postłupowe o nieokreślonej chronologii.

Rys. A. Zastawny.

Kultura malicka

Do kultury malickiej należy 28 odkrytych do końca 2004 roku obiektów (A. Czekaj-Zastawny, B. Grabowska, A. Zastawny 2004). Obiekty związane z osadą kultury malickiej koncentrują się w środkowej części stanowiska, na wypłaszczeniu terenowym, w miejscu największego nagromadzenia śladów osadnictwa pradziejowego. Część z nich odkryto jednak niemal u podnóża stoku, w południowej partii obszaru badań. Obiekty przebadane w centralnej strefie stanowiska są rozmieszczone dość równomiernie – uwagę zwraca regularny układ i zbliżone odległości pomiędzy jamami. Oddziela je od siebie dystans średnio kilkunastu metrów. Wszystkie odkryte dotąd obiekty są gospodarczymi jamami osadowymi. Bardziej precy-

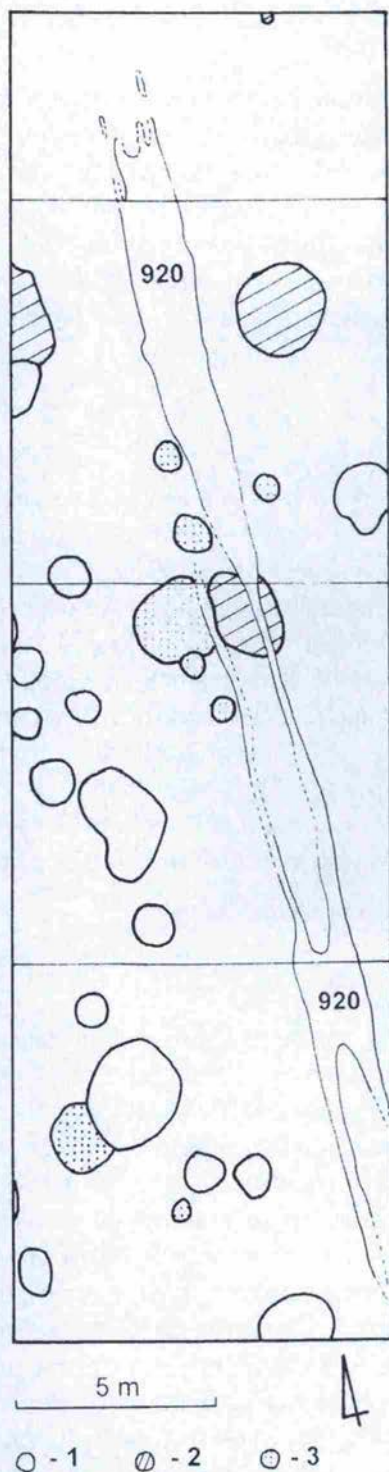

Ryc. 11. Brzezina, stan. 17. Zgrupowanie obiektów kultury łużyckiej (Kł.) w centralnej partii stanowiska:

- 1 – ślady budynków naziemnych;
- 2 – ziemne obiekty gospodarcze;
- 3 – obiekty neolityczne.

Rys. A. Zastawny.

zyjne określenie ich funkcji będzie możliwe po dokładnej analizie wypełnisk oraz materiału zabytkowego. Większość z nich została wkopana w starsze jamy kultury ceramiki wstęgowej rytej. Odkryte obiekty odznaczają się różnorodnością form. Są wśród nich jamy koliste o stosunkowo niewielkiej średnicy (200-190 cm), w przekroju pionowym prostokątne z lekko zaoblonymi narożnikami (ob. 26, 88), jak również koliste – o większej średnicy i nieckowatym zarysie w przekroju pionowym (ob. 135). Natrafiono także na dużą (590 x 320 cm) owalną jamę (ob. 191), w przekroju pionowym o kształcie wydłużonego prostokąta, z widocznym w centrum przegłębieniem o pionowych ściankach i równym dnie dochodzącym do głębokości 130 cm. W wypełniku znajdowało się bardzo niewiele zabytków – przy dnie znaleziono tylko kilkanaście fragmentów naczyń.

Ryc. 12. Brzeziu, stan. 17. Fragment stanowiska z jamami osadowymi oraz śladami drogi kultury łużyckiej (ob. 920):
 1 – obiekty kultury łużyckiej;
 2 – obiekty neolityczne;
 3 – obiekty o nieokreślonej chronologii.
 Rys. A. Zastawny.

Na najbardziej interesujący z obiektów (ob. 87) natrafiono w obrębie jamy z materiałami KCWR (ob. 16). Zarys poziomy (ryc. 8: B) oraz dno obiektu kultury malickiej wyznaczała warstwa (w. 111) nasyciona dużymi fragmentami kilku naczyń, wyrobami krzemiennymi oraz grudkami polepy i węglami drzewnymi. Barwa ziemi wchodzącej w skład tej warstwy nie odbiegała zarówno od wewnętrznego wypełniska jamy malickiej, jak i od warstwy związanej już z obiektem KCWR. Materiał zabytkowy koncentrował się niemal wyłącznie przy krawędziach i na dnie jamy; był on jedynym czytelnym wyznacznikiem granic obiektu malickiego. W poziomie omawiana jama rysowała się w postaci owalu o lekko prostokątnym zarysie, o wymiarach 320 x 150 cm, a w przekroju pionowym – jak regularna, płytka niecka o głębokości dochodzącej do 70 cm poniżej poziomu gruntu.

Chronologię relatywną w obrębie kultury malickiej na stanowisku w Brzeziu wyznacza obecność ornamentyki nakłuwanej i „malickiej” oraz brak elementów późnych – „rzeszowskich”. Charakterystyczne są nawiązania do grupy samborzecko-opatowskiej kultury lendzielskiej. W świetle aktualnego stanu badań ślady osadnictwa kultury malickiej z Brzezia można łączyć z jej klasyczną i być może wczesną fazą rozwojową (A. Czekaj-Zastawny, P. Jarosz, S. Kadrow 2002).

Kultura badeńska

Z kulturą badeńską związanych jest tylko kilkanaście fragmentów naczyń. Jak dotąd odkryto je wyłącznie jako zabytki luźne, zalegające na wtórnym złożu (razem z materiałami innych kultur) w warstwach spływowych, wypełniających początkową część suchej doliny w południowej, najniższej partii stanowiska. Ceramikę odkryto na niewielkiej powierzchni o wielkości kilkudziesięciu metrów kw. Obok fragmentów mało charakterystycznych brzuśców ze śladami obmazywania, pozyskano kilka skorup z ornamentem żłobkowym. Ogólnie, materiały te można wiązać z klasycznym horyzontem kultury badeńskiej w Małopolsce.

Kultura ceramiki sznurowej

Ślady osadnictwa kultury ceramiki sznurowej na stanowisku w Brzeziu wiążą się przede wszystkim ze słabo zachowanym pochówkiem. W centralnej, najwyższej partii stanowiska, pod warstwą orną odkryto niemal w całości już zniszczoną przez orkę jamę grobową. Na wyposażenie składała się dolna część pucharka oraz siekiera krzemienne. Szkielet nie zachował się. Grób był najprawdopodobniej formą pochówku jamowego. Choć obserwacja silnie zerodowanego otoczenia grobu nie potwierdza tego, nie można wykluczyć istnienia nasypu kurhanowego. Zabytki pochodzące z wypełniska jamy wskazują na związek omawianego pochówku z grupą krakowsko-sandomierską kultury ceramiki sznurowej¹. Z Brzezia pochodzą jeszcze luźno znalezione dwie krzemienne siekiery czworościenne. Odkryto je, podobnie jak zabytki kultury badeńskiej, w warstwach spływowych w południowej części stanowiska.

Kultura mierzanowicka

Osada kultury mierzanowickiej na stanowisku w Brzezia złożona jest głównie z kolistych jam zasobowych o trapezowatym przekroju pionowym, zazwyczaj o głębokości przekraczającej 120-150 cm poniżej obecnego poziomu gruntu (ryc. 10**). Odkryto ich dotychczas 29. Obiekty te występują najczęściej w skupiskach liczących po kilka, kilkanaście jam, na całym obszarze objętym badaniami. W północnej partii badanego obszaru natrafiono na interesujące zgrupowanie tego rodzaju jam układających się łukowato na planie półokręgu. Najciekawszym jednak odkryciem są ślady dwóch niewielkich domów, na które natrafiono w północnej oraz południowej części rejonu badań. Zachowane fragmenty ich zarysów wskazują, iż były to budynki naziemne na planie prostokąta o wymiarach ok. 6, 5 x 4, 0 m (ryc. 9). Prostokątny zarys tworzył rowek zakładzinowy ze śladami osadzonych w jego obrębie słupów. Przebieg dłuższych ścian w obu przypadkach był zgodny z linią W-E. Jednemu z domów towarzyszyła trapezowata jama zasobowa, ulokowana przy ścianie szczytowej

¹ Według oceny P. Jarosza

od strony zachodniej, tworząca zapewne wraz z domem jedno „gospodarstwo” (ryc. 9). Związek z kulturą mierzanowicką śladów opisanych konstrukcji wynika głównie z zależności planigraficznych (sąsiedztwo jamy trapezowatej) i różnic konstrukcyjnych w stosunku do pozostałości naziemnych domów słupowych kultury łużyckiej, odkrytych również na omawianym stanowisku. Z wypełnisk rowków oraz słupów omawianych domów pochodzą pojedyncze, drobne fragmenty ceramiki, którą wiązać można ogólnie z epoką brązu. Podkreślić należy, że odsłonięte w Brzeziu pozostałości po naziemnych budynkach byłyby pierwszymi tego rodzaju konstrukcjami znanymi w kulturze mierzanowickiej.

Z obiektów osadowych kultury mierzanowickiej pochodzi niewiele fragmentów ceramiki. Na podstawie ich cech stylistycznych osadę odkrytą w Brzeziu łączyć można z grupą giebułtowską późnego etapu rozwoju kultury mierzanowickiej w Małopolsce.

Kultura łużycka

Do kultury łużyckiej należy, jak dotąd, 110 obiektów. Przeważają niewielkie osadowe obiekty gospodarcze o różnorodnej funkcji, m.in. jamy śmietnikowe wypełnione wielką ilością fragmentów naczyń oraz trapezowate jamy zasobowe. Natrafiono ponadto na pozostałości trzech naziemnych domów o konstrukcji słupowej. Dwa z nich odsłonięto w zgrupowaniu kilkunastu jam gospodarczych (ryc. 11). Ślady po słupach (z wypełnisk niektórych z nich pochodzą fragmenty ceramiki kultury łużyckiej) układały się w zarysy budynków o wymiarach 5, 0 x 4, 5 m. Najlepiej z zachowanych domów (ob. 2120) złożony był z 8 dołów postupowych (jeden nie zachowany) ułożonych równomiernie: 4 w narożnikach i 4 pomiędzy nimi. Dziewiąty dół postupowy osadzony był centralnie wewnątrz budynku. Pomiedzy nim a „ścianą” zachodnią domu odkryto dodatkowo niewielką jamę gospodarczą.

Do szczególnych odkryć związanych z osadnictwem kultury łużyckiej na stanowisku w Brzeziu zaliczyć należy ślady drogi (ryc. 12). Zachowała się ona na odcinku o długości 33 m w postaci wielu równoległych kolein o miąższości dochodzącej do 20 cm oraz warstwy wewnętrznej, wypełnionej masowo występującym, drobno potłuczonym gruzem ceramicznym, wysypanym dla utwardzenia i wyrównania powierzchni. W najszerszym miejscu szerokość omawianego obiektu wynosiła 180 cm, w najwęższym – 110 cm. Droga (ob. 920) narusza wypełniska obiektów kultury ceramiki wstęgowej rytej i sąsiaduje z innymi obiektami kultury łużyckiej o przeznaczeniu gospodarczym.

Początek osadnictwa kultury łużyckiej na omawianym stanowisku wyznaczają nieliczne materiały charakterystyczne dla III EB. Główny etap zasiedlenia tego terenu, z którym związane są m.in. scharakteryzowane ślady domów naziemnych oraz drogi, przypada na późną epokę brązu – IV i V EB

Bibliografia

Coudart A.

1998 Architecture et société néolithique, Documents d'Archéologie Française, n. 67, Paris.

Czekaj-Zastawny A., Jarosz P., Kadrow S.

2002 Badania ratownicze na trasie projektowanej autostrady A4 w woj. małopolskim (sezon 2000-2001 – neolit i wczesna epoka brązu), „Acta Archaeologica Carpathica”, 37, 19-44

Czekaj-Zastawny A., Drobniewicz B., Jarosz P., Kadrow S., Kozłowski J.K., Machowski W., Mianowska I., Naglik R., Rodak R.

2003 Sprawozdanie z badań ratowniczych przeprowadzonych w 2000 roku na stanowiskach na trasie projektowanej autostrady A4 w woj. małopolskim, [w:] red. Bukowski Z., Ogólnopolski program ochrony archeologicznych dóbr kultury zagrożonych planowaną budową autostrad. Raport 2000, Warszawa, 282-308.

Czekaj-Zastawny A., Grabowska B., Zastawny A.

2004 Nowe materiały kultury malickiej z badań na trasie autostrady A-4 w zachodniej Małopolsce: stanowiska Brzezcie 17 i Targowisko 11, gm. Kłaj, Materiały Archeologiczne Nowej Huty, 24, 2004, 69-88

Keeley L.H., Cahen D.

1989 Early neolithic forts and villages in NE Belgium: A preliminary report, “Journal of Field Archaeology”, 16, 157-176.

Lenneis E.

2001 The beginning of the Neolithic in Austria – a report recent and current investigations, Documenta Praehistorica, 28, 99-116.

Lüning J.

1982 Research into the Bandkeramik settlement of the Aldenhovener Platte in the Rhineland, “Analecta Praehistorica Leidensia”, 15.

Agnieszka Czekaj-Zastawny, Albert Zastawny

Archaeological rescue excavations at site Brzezcie 17, Kłaj commune, Little Poland province, carried out in 2003 – 2004.

Summary

Site Brzezcie 17 is located in the well-head zone of Tusznicza – left-bank tributary of Raba (Fig. 1). It is placed on not large flat sphere of this zone. The subsoil consists of loess mixed with clay. This site was discovered in 1992 during surface research. Since 2000 wide-spatial

Figures, referred to in the text as (*), are included on a separate sheets under the cover of the volume; those marked (**) are placed on colour plates at the end of the volume.

rescue excavations are carried out on the route of A4 motorway in the Kraków – Tarnów section. The zone designated for the exploration is situated on the area of 5,5 hectare. Until the end of 2004 the area of 300 ares was investigated; more than 1000 features linked with cultures from Neolithic and Bronze Age were discovered (Table 1).

Most of the features discovered at the site can be linked to the LPC. These are the remains of a settlement with ground post-construction buildings. Remains of 15 "households" were explored (Fig. 2). Each of them consisted of a long rectangular post-construction house and neighboring building pits which first originated as a result of the exploitation of material, necessary to construct the walls, and were then transformed into functionally diverse features (hearths, waste pits). These "households" are located within 4 complexes, separated by several meters long section, on which none of the LPC features was recognized (Fig. 2). We can assume that remains of houses from every concentration can be dated to different chronological stages, what additionally confirms the occurrence of several settlement phases recorded at this site. Especially important is the fragment of a palisade (Fig. 2), surrounding the settlement from the east and demarcating its area – traces of houses don't exceed the line of palisade. It's difficult to define whether it originally existed only on particular sections, or surrounded the whole settlement. Until now, it's been the only such construction discovered in Poland. Similar constructions were found in Germany, Austria and Belgium (J. Lüning 1982; L.H. Keeley, D. Cahen 1989; E. Lenneis 2001). Archaeological material of LPC from Brzezie is linked with so-called note phase (Fig. 3) dating from its early stage (NI) to late stage (NIII). Other discoveries included some imported pottery of Bükk Mountain culture, indicating the continuity of settlement in Żeliezovce phase.

Malice culture is the second Neolithic culture documented at this site. It is represented by 28 features, discovered until the end of 2004 (A. Czekał-Zastawny, B. Grabowska, A. Zastawny 2004). They are regularly distributed and located in the central part of the site. All of them can be identified as farming pits of different shapes and depths. On the basis of obtained pottery it can be assumed, that the relative chronology of Malice culture is confirmed by the presence of punctured and "Malice" ornaments as well as lack of late elements – so called "Resovian". One can recognize some similarities with Samborzec – Opatów group of Lengyel culture. In the light of the recent research the remains of Malice culture settlement can be connected with its classis and probably early stage (A. Czekał-Zastawny, P. Jarosz, S. Kadrow 2002). Late Neolithic period is represented by only a few relics. Some loose finds of CWC and Baden culture were collected. CWC is also confirmed by heavily destroyed pit grave.

Bronze Age is confirmed by numerous settlement traces, attributed mostly to Mierzanowice and Lusatian cultures. Mierzanowice culture settlement comprised mainly of circular storage pits of a trapeziform vertical cross-section (Fig. 10**). Until now 29 of such pits have been recorded. These features are most often found within complexes of some or several pits. The most remarkable discovery is linked with the remains of two not large buildings found in the N and S part of the site. Considering fragments of their outlines, we can assume that we deal with rectangular ground buildings, measuring 6,5 x 4,0 m. on the basis of stylistic marks of the pottery, this settlement can be associated with Giebułtów group of the late phase of Mierzanowice culture in Little Poland.

Lusatian culture is represented by 110 features. Most of them can be described as small farming features of a diverse function, such as waste pits filled with great number of pottery fragments and trapeziform storage pits. Additionally, remains of 3 ground post-

construction houses were uncovered. Two of them were situated within the concentration of several farming pits (Fig. 11). Especially noteworthy are the traces of a road (Fig. 12). It was a 33 meters long section, preserved in the form of many parallel ruts, 20 cm deep, and inner layer filled with grinded pottery. The beginnings of the Lusatian culture settlement at this site are determined by a few relics characteristic for the IIIrd period of the Bronze Age. Main settlement phase, linked with traces of ground houses and the road, can be dated to late Bronze age – IVth – Vth period.

Figures

- Fig. 1. Brzezie, site 17, Kłaj commune, Little Poland province. Location of the site: 1 – range of the site; 2 – motorway's edge; research excavation. Drawn by A. Zastawny.
- Fig. 2. Brzezie, site 17. Plan of a fragment of LPC settlement (excavations in 2000 – 2004): 1 – traces of postholes demarcating the outlines of ground houses; 2 – building pits and farming features, palisade trenches. Drawn by A. Zastawny.
- Fig. 3. Brzezie, site 17. LPC pottery. Drawn by A. Zastawny.
- Fig. 4. Brzezie, site 17. Traces of postholes and building pits of LPC (house VII) at the level of discovery. Photograph by A. Zastawny.
- Fig. 5. Brzezie, site 17. Posthole and neighboring pit from the construction of LPC longhouse. Photograph by A. Zastawny.
- Fig. 6. Brzezie, site 17. Exploration of LPC longhouse (house XIII). Photograph by A. Zastawny.
- Fig. 7. Brzezie, site 17. Exploration of LPC longhouse (house XV). Photograph by A. Zastawny.
- Fig. 8. Brzezie, site 17. Malice culture pottery from feature 87 (A) and a plan of this feature at the level of discovery and in cross-sections (B). Drawn by A. Zastawny.
- Fig. 9. Brzezie, site 17. Complex of Neolithic and Bronze Age features, farming pits and traces of ground building: 1 – Mierzanowice culture trapeziform pits; 2 – traces of Mierzanowice culture ground building; 3 – Lusatian culture features; 4 – Neolithic features; 5 – chronologically undetermined postholes. Drawn by A. Zastawny.
- Fig. 10. Brzezie, site 17. Mierzanowice culture trapeziform storage pit (cross-section). Photograph by A. Zastawny.
- Fig. 11. Brzezie, site 17. Concentration of Lusatian culture features in the central part of the site: 1 – traces of Lusatian culture ground buildings; 2 – Lusatian culture farming features, 3 – Neolithic features. Drawn by A. Zastawny.
- Fig. 12. Brzezie, site 17. Fragment of the site with Lusatian culture pits and traces of the road (feature 920); 2 – Neolithic features, chronologically undetermined features. Drawn by A. Zastawny.
- Table 1. Brzezie, Kłaj commune, site 17. General description of the function of explored features with the consideration of settlement stages.